

placfen aen den Oceaan eerst van Hercules en de Dorien bewoont: Daer na't welk wy voorts in order fullen betoonen, van de Cimbren, door het overstroomen der woedende Zee verlaten; daer na van de Batavieren, met hare vrienden en bloedverwanten

ook van de Cauchen, in ledige placfen komende, ingenomen: en dat volgens een rechtmatigste Wet der natuur, terwijl sy den aenvank van een Vrye Republiik voor hare nakomelingen in een vrye grond maken.

NEG ENDE HO OF T D E E L.

De Grieken hebben onse Zee bevaren, en onse stranden gekent. Die zijn van de Cimbren en Teutonen, haer uit het Noorden op den hals komende, uit dese Eilanden, welke sy ingenomen hadden, verdreven. Dese hebben de wetenschap van dijcken te leggen hier eerst ingevoerd, by andere volkeren van outs ook bekend, geweest zijnde.

IN dese Uitterste Eilanden, verhaelt Aramianus, dat de Dorien dien Hercules van Theben gevolgt hebben. Dat Griekenland van ouds in de Zee-vaert geblijft, en dese Westelijke zijde van Euroop, kwils met Schepen besocht heeft, of om den Koophandel te drijven, of uit lust van onbekende saken t'ondersoekken, kan ik geensins in twijffel trekken. Doch dat eenige ten laesten, bequame en aengename sitplacfen gevonden hebbende, aen dese Zee zijn neergefeten geweest kan Marseillen ook getuigen: want tot de Zee-bedrijven gewent, en met eenen groot verstand van de Scheepvaart hebbende, hoe sy havenen aendoen, Eilanden tegen de Zee beschermen, en de selve onderhouden moesten, hadden sy t'huis by haer selven geleert. In onse Eilanden, van stant en gelegenheit met Griekenland in alles schier gelijk, behalven in saken die tot een geheel ander Hemels gewest behooren, schijnen sy mede de swier van een heerschappy der Voornaemsten en der Borgeeren ingevoerd te hebben. De stranden nu van Euroop zijn altijd bysonder nut geweest voor de Zee-vaert, wegens de voortreffelijke bequaemheit der havenen, als ook de diepten der Rivieren, die daer door te bequamer zijn om groote Schepen van verre over Zee komende t'ontfangen. Waer van ook, onder den vergoden Probus, d'ongelooflijke stoutheit en het onwaerdig geluk van weinige gewangen der Franken, gelijk de Lofschrijver seit, word verhaelt; die van Pontus af Schepen by mallander gerukt hebbende, Griekenland en Afsen astiepen, en na niet sonder schaden de meeste stranden van Libyen besocht, zelfs ten laesten, door vele overwinningen ter Zee beroemt, Syrausfen ingenomen hadden: en soo een groote en swaare reis afgelegd hebbende, waer in den Oceaan geloopen, daer die de landen van mallander schouwt; en in dier voegen hadden sy door een gelukkig pilsag van hare roekeloofse vermetelheit bevoert, dat er niets gefoten is voor de Zee-vaardende manboep, waer men niet Schepen slechts

aenkomen kan. Sy waren in den Oceaan geloopen, verskerde woonplacfen soekende, met haren roof van alle kanten versamelt. Dat dit Frankken en Zee-lieden geweest zijn, heeft niemand t' twijffelen, uit onse of hier ontrent liggende Eilanden voortgekomen, van Probus, als hy geheel Gallien, de tegenstrijdige verslagen zijnde, aen't Roemsel gebied weder had onderworpen, in gevangenissen vervoert; en dit ontrent het Jaer CCLXXXII. Een ander roept, dat het geweld der Frankken tot den oorlog verhit wordende, boeven den Oceaan door den drift van haer woeden vervoert, ook de kysten van Spaenjen met de wapenen besocht heeft. Daer na hebben de Sassen by dese vervoegt de geheele Zee van Gallien onveilig gemaakt, die doenmaels de besitters van onse Eilanden waren, gelijk ik hier na noch sal seggen. Dierhalven is'er van ouds uit onse Eilanden langs de Westelijke Zeezijde van Euroop tot in Griekenland, en van daer na hier toe veel gevaren geworden, hoewel niet soo veelvoudig als huidensdaegs. Want de Kust van Afriken, gelijk die genoemd word, tot aen de groote Atlantische Zee, en van daer ook verder, is met droogten belemmert, en heeft nergens een haven bequaem om groote Schepen t'ontfangen. Wie sal niet gelooven, dat voor de kennis van't gebruik des Zeilsteens of des Kompas, de ruime Zee seer selden is bevaren geweest? Want op die wijze varen huidensdaegs de Tarters, Moscoviten, Russen, Laplanders, en alle de volkeren nae't Noorden, behalven de Sweden, Denen, en Normanen, soo vele als'er de Witte Zee in't gemeen soo genoemd bevaren, houdende sich met slecht gering vaertuig alsnoch, sonder behulp des Zeilsteens, dicht langs de stranden, en loopen, door onweder of een donkere nacht overvallen, in de havenen die sy daer veel hebben. Soo dat'er noch aen de Land-punt Tabim, noch in de Straet Anian, noch aen het Landchap Bargi, inoeh geheel de zijde van Oost-America, eenige kennis

Vid. Abb. Stad. Pa-neg. Naz. ad Constantin.

Siet de Reis-beschrjvingen.

nis des Zeilsteens by die inwoonderen van onse Zee-lieden gevonden is. Dierhalven hebben die mede van nooden geduurig ontrent het land te blijven. Diergelijk is die oudste inwoonderen deser Eilanden, de Grieken, ook gebeurt. Buiten de sluitpalen der Middellandsche Zee geloopen, hebben sy sich ter rechter zijde gekeert langs de haven-rijke stranden van Euroop, als de sekerste en bequaemste om, wanneer het noodig was, met hare Schepen daer in te loopen. Aen dese zijde hebben sy dan vele Zee-plaetsen met de benamingen van hare beroemste Helden genoemd: niet anders dan wy huidensdaegs aen de onlangs gevondene Eilanden den naem van onsen Prins Maurits van Nassau; de Spaenjaerden van haren Konink Philips gegeven hebben. Dewijl'er niemand by de Grieken met door de zeeën te swerven bekender was als Ulysses, soo is van hem in Portugael de Stad Ulyssipolis nu Lissabon, aen de mond van de seer edele Rivier de Tagus, gesticht geworden; en ik sie niet, waerom niet insgelijks op ons Walcheren Vliessingen. Alles wat dan, of Plinius, of Mela van de Zeekusten in hare wercken geschreven hebben, is haer toegelaten van de Grieken, Timagenes, Ephorus, en Clearchus. Want het is seker dat de Romeinen weinig crvarentheit hebben gehad in de kennis van alle Landen, en voornamelijk van de Zee-plaetsen, tot op de tijden van Augustus. Van dit ons Gallien spreekt Marcellinus klaer: Gallien wegens hare ontoegankelijke gelegenheit was by de

Lib. 15.

*inwoonderen van d'overige Weereld voor desen schier onbekent, dan daer het naest aen de stranden komt, uit de gedenk-schriften van Timagenes, gelijk hy selfs belijdt. Als Mela voortbragt, dat Thule door gedichten der Grieken beroemt was geworden, heeft hy qualijk uitgeschreven, *Belgarum littori illam oppositam*, dat die tegen de strand der Belgen overlag; voor *Bergarum littori*, de strand van Bergen, 't welk Vadianus ook niet heeft aangemerkt. Want Plinius seit; *Sunt qui & alius prodant, Scandiam, Duttinam, Bergos, maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navizetur*. dat is; *Daer zijn 'er die noch andere voortbrengen, Schoonen, Dumna, Bergen, en het grootste van alle Norwegen van waer men na Thule vaert.* Die selfs mede Nerigon, voor Norigen, of volkomender Norwegen, uit het t'samen-halen der Grieksche gedenkböekken geschreven, en Bergos qualijk van het voorgaende vaste lant afgescheiden heeft. Daer is ook noch heden van dien naem, een seer beroemde Bisschoppelijke sitplaats in geheel dat Rijk, daer de Visschen door de Wind gedroogt worden, onder den Aertsbisschoppelijken Stoel van Nidrosien, van welkers strand men afvaert naer Ysland, het oude Thule. In welk Eiland, de Stad Thule, van ouds voerende den selven naem als*

lib. 4. c. 16

het Land, aen de zijde die na Norwegen siet, tot desen tijt toe gebleven is. Maer dat de Grieken onse Eilanden, en uit der selver haven de nabuurige plaetsen besocht hebben, verklaren hare gedenkteekenen in het uitterste van Britannien. Caesar seit, dat in de leger-plaetsen der Switseren tafereelen gevonden zijn, met Grieksche letteren beschreven; Van dese zijn *donus Segyrov*, Aschburg aen dese zijde des Rhijns; of een dorp van den selven naem daer ontrent gelegen, tusschen Neuts en Luyck een Stad aen de Mase, en andere steden die ik willens voorby gae, om dit kort te maken. Die van binnen in 't land zijn gesticht, geven te kennen, dat sy voor de Cimbren en Teutonen, uit dat Noords Chersonesus haer op den hals gekomen, of vrywillig of door geweld zijn geweken. 't Welk laeste de naem der Cimbren maekt dat ik meer moet gelooven, daer sy na de tael der Gallien, als Moorders genoemd wierden. Dese oude inwoonderen van Holland en Zeeland leert Strabo, *van den mond des Rhijns tot aen de Elve de stranden beseten te hebben; en dat sy door overstromingen des Oceaens geweldig geplaeft zijn geworden.* Waer hy by den mond des Rhijns moet verstaen hebben alle de uitwateringen van de Rivieren den Rhijn, de Mase, en de Schelde, of liever geheel de groote uitstortingen van Helius, na dit hier uit blijkt, dat het gene hy de Cimbren toeschrijft, van andere de Celten of Gallien werd toegeschreven. Want hy heeft haer Cimbren genoemd, die aen de zijde van den Oever des Rhijns na de Zee, daer huidensdaegs de Zeelanders zijn, hare woningen hadden. Caesar spreekt hier van noch anders, wanneer hy van de Atuatices handelt: *Sy waren, seit hy, uit Cimbren en Teutonen voortgekomen; die als sy eenen tocht in ons Landschap en Italien deden, de goederen die sy met sich niet voeren konden, aen dese zijde des Rhijns gebragt, door eenige van hare deden bewaren, een besetting van ses duisent mannen daer toe latende.* Plinius seit, een deel der Ingevonen, welke wy Zee-lieden geweest te zijn hier voren geleert hebben, en de Duitfchen ook op de Kust van Gallien, de volkeren der Cimbren, Teutonen, en Cauchen te wesen. Hieronimus beschrijft die hier uit hare drie aengrensenden. *Het volk der Teutonen, seit hy, van de UITTERSTE GRENSEN DER GALLIEN, DES OCEAENS, en DUITSLAND voortgekomen, heeft geheel Gallien overstroomt, en de Roomsche Legers alwils verslagen, is by de Sextische wateren, door Marus, strijden overwonnen.* Doch Claudianus geeft te kennen, dat sy geseten geweest zijn ontrent die van ouds tweevoudige mond des Rhijns, daer hy den Oceaen na de selve in dese streck den Cimbrischen genoemd heeft. Want in 't ophalen van Alaricuslof, seit hy; *Gy Rhijn, in een tweevou-*

dingen

Clau
Bull

...gedacht, word van de Cimbrische
 ... Daarom telt Orofius de
 ... onder de volkeren
 ... De Cimbrer, de Tenonen, de
 ... zijn Gallifche volke-
 ... van defelve, van de
OPMERKEN VAN GALLIEN voor-
 ... de Zee hant Landen overftroomt
 ... C. Jaer voor
 ... heeft Iphorus, Ifocra-
 ... in het Aftatifch Cuma geboren,
 ... Macrete trouw, van't be-
 ... ten Hiftory befchreven
 ... nagelaten, dat
 ... en verwoefing van
 ... van hare vyanden kregen.
 ... een fonderling deftig en feer oud
 ... heeft om nagelaten, dat fy fom-
 ... overftroomingen ver-
 ... te Paerde gefeten de
 ... Landen ontrijden. Uit de
 ... hebben wy noch verftaan,
 ... op de felfde plaets, waer
 ... de huifen door de ftroomen
 ... waren, met een ftantvastig
 ... nieuwegehouwt, en als felfs te-
 ... hebben; maer dat
 ... wgens die geduurige
 ... de Zee, hare woonplaetsen ver-
 ... Welk al Pofidonius fooda-
 ... verhaelt had gefejen, heeft
 ... onbehoorlijk van domme
 ... dat hy felfs verhaelt
 ... van hy noemde, dat
 ... namen op het
 ... door des felfs veelvrou-
 ... daer fy verfehiede ma-
 ... door den nabuurigen Oceaen
 ... waren: daer fy, niet door
 ... beweging der Zee, maer door
 ... en het aenftetten van het daer
 ... gefternte, gelijk ons ook noch
 ... gebeurt, dik wils buiten order
 ... van den Oceaen overvallen, al-
 ... wercken van Dijkken ge-
 ... de trouwloofe ftand te ver-
 ... hebben. Maer Pofidonius
 ... noch wat ongerijmder inge-
 ... dat de Cimbrer die onrede-
 ... tegen-gegaen; 't welk
 ... en Allamus ellendig bedrogen
 ... die uit fijne woorden feyt, *Dit de*
 ... de Cimbrer aen den Oever
 ... der zijde des Rhijns) den aenkomenden
 ... der Zee wederftaan, en
 ... de fcheede getrokken en pijcken
 ... den tegen verkieven, als of fy den Oceaen ver-
 ... en fchrik aenrijzen, of quet-
 ... Het gene Iphorus van de wer-
 ... der dijcken, en als van een omwalling
 ... gevoelt heeft, hebben defe
 ... ook felfs tot beftrijngen
 ... geroekken. Hier uit blijkt het,

hoe ouden gebruik het zy den Oceaen door
 Dijkken uit te fluiten, 't welk in defe Lan-
 den soo nieuw ook niet is als fommige ge-
 meent hebben. Want ik kan my mede niet
 inbeelden, dat dit van de Cimbrer hier eerst
 is gevonden, maer dat te voren Hercules en
 de Grieken defe gewoonte al hadden, die de
 felve aen de nieuwe navolgers daer gekomen,
 als met de hand overgebracht hebben. Seker-
 lijk dat dien Hercules van Theben, een tref-
 felijk bouwmeester van Dijkken te leg-
 gen, en een fonderling konftenaer om
 Rivieren tot voordeel van de Landen af te
 keerē geweest is blijkt ons geaogfaem: want
 hy heeft ook den Achelous, met Aetolien
 t'overftroomen van te voren feer fchadelijk,
 door dijkken, uitgravingen, en afleidingen
 heilfaem gemaakt: en de Landen van Augien
 door het mefch en den drek van dertig dui-
 fent Ossen schier verfmoot, met het water
 ter van den Alpheus daer over te brengen
 door een gematigt affpoelen vet gemaakt: ge-
 lijk de Hiftorye onder de fabulen der Dich-
 ters verwert fulks mede brengt. Doch van
 defe vond konden d'Eilandifche Grieken
 niet fremd zijn geweest; ja wy lezen van Ple-
 thones Gemiftus ons nagelatē, dat d'Eubeërs,
 ten tijde van den Peloponefifchen oorlog,
 wanneer fy na de nederlage der Atheniers op
 Sicilien, van haer waren afgeweken, dat fy
 de Chalcidifche Zee-ongte soo nauw heb-
 ben aengevangen toe te stoppen, dat flechs
 het een fchip naer het ander daer door kon
 komen, tot het voltrekken van foo fwaren
 werk ook die van Beotien by haer genomen
 hebbende: en dat fy daer over een brug ge-
 legt, en die aen wederzijden met wachten
 befet hebben. Indien wy tot de Romeinen
 komen, Julius Cafar heeft voor Brundu-
 fium, met een fonderling werk verftoont,
 wat hy ontrent defe faek wift te doen, wan-
 neer hy de zee door een Dijk uitgefloten, des felfs
 hoogten schier met de Wallen gelijk heeft gemaakt.
 Soo maekt Drufus een swaer hoofd om den Rhijn
 te bedwingen. En L. Domitius heeft een nieuwen
 dwerfch weg tuffchen de fware poelen opgeworpen,
 Constantinus, heeft den inham van de haven,
 daer het by beurtten in ebde en vloed, met palen
 in de zee geflagen, en fteenen daer tuffchen gewor-
 pen, ontoegankelijc gemaakt. Maer ook Gany-
 medes, voefterling van Arfinoë, om aen
 J. Cafars leger het foet water van Alexan-
 drien af te fluiten, heeft een groote merigte wa-
 ters uit de zee met raderen en andere gereedschap-
 pen vrachten op te halen, dat hy niet naliet aen
 hooger plaetsen uit te ftorten, om het felve na Ca-
 fars Leger te fenden. Andere vernuftigheden
 voeg ik hier niet by; welke ik fomtijes in de
 bedenkingen der Krijgs-konft, heden by
 ons geleert, tot voorbeeld verftoonten fel.
 De Eilanden der Cimbrer, gelijk Florus
 feyt, met hare velden door den Oceaen over-
 ftroomt zijnde, of, hoe gene ik liaver denk,

Solin. cap. 25.

Lib. 1. Bell. Gal.

Plin. in Maris Fez. lib.

Lib. 2. Bell. Gal.

Lib. 4. cap. 17.

Claud. Bell. Gal.

Cael. Ro- dig. lib. 21. ca. 19

Lib. 2. ca. 7. lib. 3. Bell. Gal.

Tacit. 5. Hifor. Tacit. Annal. 1. Pan. Euseb. Const. Cafari. Cef. de Bel. Alex.

Vid. Caf. lib. 2. Gall. Vell. Pa- tero. & alios. door hare menigte t'huis beſwaert, door de noodſakelykheit gedrongen nieuwe woonplacſten te ſoeken, hebben 't recht op Italien aengeſet, geheel Gallien verwoeft hebbende, behalven de Belgen, naderhand door der Romeinen, en hare eigene nederlagen beroemt. De ledigeplacſten, en bchttingen van ſoo grooten

uittocht hebben de volkeren der Catten ingenomen, Batavieren, Canineſaten, Marſatien, door inwendige tweedrachtigheden verdreven, en met deſe inwoonders zijn ſy terſtond na Caſars vertrek over den Rhyne, by de Roomſche overſten, die met het leger naer hier overquamen, bekend geworden.

TIENDE HOOFDDEEL.

Onder de heerſchappy der Romeinen, na Julius Caſars vertrek, hebben de Duiſche volkeren Zeeland ingenomen. Op dat die met hare byſondere benamingen gevonden mogten, zijn word de plaets van Plinius onderſocht, wegens de kolkken, en monden des Rhyns.

Lib. 4. cap. 13. **O**NSE Eilanden, onder de Romeinen, zijn van de Duiſchen bewoont geweest, volgens de getuygenis van Plinius, die langs geheel de Noordzee tot aen de rivier Schelde, Duiſche volkeren te wonen geſeit heeft. Doch van den ſelven Plinius word ſlechts een mond van de Schelde, geene Eilanden tot aen die, behalven welke hy in den Rhyne heeft vermeld, tuſſchen d'Uiterwateringen van Helius, en Flevus gekent. *Maer de Duiſche volkeren aen den Rhyne wonende, ſeit hy, in het ſelfde landſchap (namelyk Belgien) zijn de Spiersche, Elſatiſche of Straburgſche, Wormſche; aen d'ander zyde de Ubien of Keuſche, Gugerni, Batavieren, en die wy in de Eilanden des Rhyns genoemt hebben. Doch hy had van te voren op het 15. capittel geſeit; Maer in den Rhyne ſelfs, ontrent hondert-duiſend ſchreden in de lengte, is het ſeer edel eiland der Batavieren, en der Canineſaten of Kennemers; en andere der Vriefen, Cauchen, Friſiabonen, Sturien, Marſatien, die geſtrekt liggen tuſſchen Helias en Flevus. Soo worden d'Uiterwateringen genoemt, waer door de Rhyne uitſtroomende ſich verſpreiden Noorden in Poelen, ten Weſten in de Rivier de Maſe; midden tuſſchen deſe monden, een matigen kolk voor ſijnen naem bewarende. Op dat de ſaek klaer worden mag moeten alle deſe woorden in 't byſonder overwogen zijn. In het Belgifch Gallien kent hy eenige eilanden des Rhyns, die namelyk, tuſſchen den middelſten kolk ſijnen naem bewarende (waerom by Tacitus deſe altyt, en alleen, met het woord des Rhyns word aangewezen) en de Schelde: want die hondert-duiſent ſchreden geven te kennen, dat de breede wydte van Helius tot hier toe ſich uitſtrekt, welke hy rekent in de lengte langs de ſtrand van de Noordzee, deſe rivier met ſijne uitwateringen te hebben en t'omvatten. Want hier moet de lengte van de ſtrand, en niet van de rivier verſtaen worden, om dit kortelyk*

tegen andere aen te teekenen, daer de ſchryver, de uiterſte palen van Euroop van de Ripheifche gebergten tot Gades vervolgende eerſt de ſtranden door een onſeker gerucht aenwyzende, tot aen de zeepunt der Cimbreren, voortreffelyker van daer tot het Flie; van 't Flie tot Helius, en de Schelde verhalende; van de Schelde ten laeſten het begin van Belgien maakt. 'T welk niet aengemerckt zijnde door de Leſers die alles met haer verſtand los overloopen, ſoo kan men ſich niet genoeg verwonderen, wat verwerpingen fulks in d'oprekeningen gegeven heeft. Want ſy hebben verſtaen, dat de lengte van 't eiland der Batavieren hondert-duiſend ſchreden had, van het uitſtroomen des Rhyns tot den Oceaan; terwyl Plinius Secundus van gevoelen geweest is, dat ſoo veler volkeren eilanden, tuſſchen de uiterſte monden deſer rivier, langs de ſtrand van den Oceaan, ſoo lang die hier is, ſich uitſtrekten. Doch onder die volkeren moeten alleen de Vriefen, en miſſchien de Friſiabonen (hoewel dat ook ſy, of wel hare woonplacſt by Plinius binnen in Belgien getelt word) aen den grond van Germanien of Duitsland zijn toegerekent. Want Tacitus ſeit klaerlyk, *dat beide de volkeren der Vriefen voren aen den Rhyne liggen, en daer-en-boven geweldige groote poelen omvatten (die naementlyk in welke Plinius geſeit heeft, dat den Rhyne ſich ten Noorden ontlaſte) en die door de Roomſche ſcheeps vloten (onder Drufus Germanicus) bewaren zijn.* Sy hebben dan geheel de landſtrek beſeten, tuſſchen den middelſten kolk des Rhyns, rontom de poelen, aen den Oceaan: Siet hoe van ſelfs in onſe eilanden komen de Canineſaten, de Cauchen, de Marſatien, en Sturien. Alvorens welke door krachtiger bewys-redenen aen ons Vaderland toe te eigenen, moeten wy de drie uitwateringen des Rhyns, van Plinius hier geſtelt, wat nauwkeuriger onderſoeken: want van deſe en inſonderheit

Lib. 4. cap. 13.

De Mo. Germ.

